

Lidia Ippoldt

Biblioteka Pedagogiczna w Skawinie

Biblioteka pedagogiczna w środowisku lokalnym. Komunikat

Biblioteki pedagogiczne zakwalifikowane zostały do grupy bibliotek specjalnych, czyli tych, które zaspokajają specyficzne potrzeby konkretnej grupy użytkowników, oferując zespoły dokumentów wyodrębnionych według kryterium formalnego lub treściowego¹. Placówki te swoją historią w Polsce sięgają czasów Drugiej Rzeczypospolitej, stanowiły wówczas integralną część systemu oświaty. Ich podstawowym zadaniem stało się upowszechnianie osiągnięć pedagogiki jako dyscypliny naukowej, gromadzenie dzieł wspierających edukację i rozwój zawodowy nauczycieli oraz realizację szkolnych procesów dydaktycznych i wychowawczych. Wymienione zakresy działań analizowanych placówek, zwanych także nauczycielskimi, skierowane były zatem do konkretnego odbiorcy². Za pierwszą bibliotekę pedagogiczną uznaje się powołaną w 1917 roku Bibliotekę Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w Warszawie, pełniącą funkcję centralnej biblioteki pedagogicznej³.

Choć biblioteki pedagogiczne różniły się stopniem organizacyjnym, zakresem pełnionych działań, zróżnicowane też ilościowo i jakościowo były ich zasoby, to jednak – jako sieć księżnic – odegrały ważną rolę w procesie kształcenia, doskonalenia i doskonalenia zawodowego oraz w pracy naukowej i samokształceniu nauczycieli. Zapewniały bowiem dostęp nie tylko do niezbędnych materiałów (książek i czasopism) z pedagogiki i dyscyplin pokrewnych, ale również porządkowały ową informację dzięki selekcji i działaniom ułatwiającym jej użytkowanie.

W Polsce w 2009 roku działało około 365 bibliotek pedagogicznych⁴, a według danych GUS w 2018 roku funkcjonowało ich już tylko 258, w tym najwięcej (po

1 *Encyklopedia książki*, red. A. Żbikowska-Migoń, M. Skalska-Zlat, Wrocław 2017, t. 1, s. 339.

2 *Kuratorsyjne biblioteki pedagogiczne na Kresach Wschodnich Drugiej Rzeczypospolitej. Wybór źródeł*, oprac. J. Dzieniakowska, Kielce 2016, s. 11.

3 A. Fluda-Krokos, *Ewolucja pojęcia nauczyciel – klient bibliotek pedagogicznych w świetle aktów prawnych*, [w:] *Nauczyciel w bibliotece pedagogicznej – klient wyróżniony*, red. A. Fluda-Krokos, B. Janik, Kraków 2016, s. 21.

4 K. Hechsman, *Biblioteki pedagogiczne są potrzebne!*, „Biblioteka w Szkole” 2009, nr 3, s. 7.

32) w województwach mazowieckim i wielkopolskim⁵. Wiele bibliotek zostało zlikwidowanych lub wcielonych do innych instytucji (np. ośrodków doskonalenia nauczycieli). Pomimo tego trendu praca bibliotek pedagogicznych ulega ciągłej transformacji, a zasięg jej odbiorców wyraźnie się poszerza, chociażby ze względu na specyfikę gromadzonych i udostępnianych zbiorów. Obok tych podstawowych, zapewniających prawidłowe funkcjonowanie i realizowanie powierzonych zadań, znajdują się też w bibliotekach pedagogicznych zasoby otoczone specjalną opieką, a mające szczególne znaczenie dla odbiorców, regionu, historii⁶.

Jako placówki specjalistyczne wspierają pracę instytucji oświatowych, a także studentów i uczniów oraz wszystkich pragnących podnosić swoje kwalifikacje w procesie samokształcenia. Służą również instruktażem i pomocą metodyczną bibliotekom szkolnym⁷. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 28 lutego 2013 roku nakłada na biblioteki pedagogiczne m.in. zadania organizowania i prowadzenia wspomaganie szkół i bibliotek szkolnych w realizacji ich działań. Placówki te ponadto mogą organizować i prowadzić działalność edukacyjną i kulturalną, w szczególności otwarte zajęcia edukacyjne, lekcje biblioteczne i spotkania autorskie⁸.

Biblioteki pedagogiczne zatem od 2013 roku stopniowo modyfikowały i wdrażały nowe działania w zakresie procesowego wspomaganie pracy szkół oraz organizowania sieci współpracy i samokształcenia, które stały się dla nich obowiązkowe od 1 stycznia 2016 roku. Wynikiem tego przeprojektowania zadań są nie tylko nowe formy współpracy z nauczycielami i szkołami, nowe doświadczenia pracowników w zakresie wspomaganie i powiększający się bank dobrych praktyk, ale też istotne innowacyjne refleksje dotyczące pracy biblioteki jako całości w nowych warunkach i konieczności poszerzenia kompetencji pracujących tam zawodowych nauczycieli bibliotekarzy⁹.

Inicjatywy podejmowane przez pracowników bibliotek pedagogicznych podzielić można na dwie główne grupy – oparte na zaplanowaniu i przeprowadzeniu w związku z potrzebami szkoły działań mających na celu poprawę jakości pracy oraz organizowanie i prowadzenie sieci współpracy, a także samokształcenia dla nauczycieli, opartych na doskonaleniu, wymianie doświadczeń i dobrych praktyk. Aby zrealizować cel nazwany poprawą jakości pracy, należy uwzględnić pięć podstawowych punktów: diagnozę, potrzebę, sposób jej zaspokajania, realizację

5 *Stan bibliotek w Polsce objętych badaniem Głównego Urzędu Statystycznego – 2018 r.*, oprac. B. Budyńska, M. Jezierska, [on-line:] bn.org.pl/download/document/1571226672.pdf – 23.06.2022.

6 A. Fluda-Krokos, B. Janik, *Wstęp*, [w:] *Kolekcje w zbiorach bibliotek pedagogicznych*, red. A. Fluda-Krokos, B. Janik, Kraków 2015, s. 5.

7 A. Fluda-Krokos, W. Dudek, A. Piotrowska, *Wstęp*, [w:] *Miejsce biblioteki pedagogicznej w zmieniającej się przestrzeni edukacji i informacji*, red. A. Fluda-Krokos, W. Dudek, A. Piotrowska, Kraków 2014, s. 5.

8 *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych*, Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej 2013 poz. 369, & 1, pkt.2.

9 A. Fluda-Krokos, B. Janik, *Wstęp*, [w:] *Nauczyciel w bibliotece...*, s. 5.

i ewaluację. Biblioteka „przychodzi” więc do szkoły i nauczyciela, by zdiagnozować jego potrzeby i pomóc je zaspokoić. Oferuje także szeroki wachlarz usług – od tradycyjnych zestawień tematycznych po profesjonalne szkolenia.

Jak już wspomniano, po drugiej wojnie światowej biblioteki pedagogiczne miały wspierać nauczycieli pracujących, jak i przyszłych adeptów kierunków pedagogicznych. Owo wspieranie w 2013 roku zastąpiono wspomaganiami, otwierającym przed placówkami i ich głównymi klientami nowe pola działań, opartych na wieloletnich doświadczeniach w zakresie współpracy z nauczycielami¹⁰. Współczesny bibliotekarz, oprócz wykształcenia kierunkowego, powinien posiadać cechy pedagoga i trenera. Rozwój bibliotek wymusza zatem na bibliotekarzach nieustanny proces doskonalenia, poznawania nowych metod i technik pracy z użytkownikami. Pracownik tego typu placówki winien dysponować też kompetencjami komunikacyjnymi i predyspozycyjnymi¹¹, które potrafi wykorzystać w kontaktach z każdym czytelnikiem i użytkownikiem biblioteki, a sprostać wymaganiom współczesnych klientów biblioteki pedagogicznej nie jest łatwo. Przygotowanie, wdrożenie i realizacja wybranych celów wymaga wiedzy, rozwoju i poszukiwania nowych form pracy. Jedną z nich, mającą wpływ na doskonalenie warsztatu pracy, stanowi coaching, często porównywany do poradnictwa. Zasadniczym celem coacha jest praca nad tym, aby klient – w przypadku biblioteki pedagogicznej: nauczyciel, student, uczeń – rozwinął swój potencjał tak, jak go sam zdefiniuje. Możemy go również uznać za oparty na dialogu proces wspierania w indywidualnym rozwoju, którego efektem jest uruchomienie potencjału osoby i wzmocnienie jej w skutecznym i samodzielnym przeprowadzeniu zamierzonej przez nią zmiany. Coaching może być więc wykorzystywany w bibliotece pedagogicznej także – a może szczególnie – podczas budowania właściwych relacji w zespołach bibliotekarzy¹². Te zespoły mają tworzyć kompetentny personel biblioteki pedagogicznej, który będzie umiał współpracować zarówno między sobą, jak i z użytkownikami, określanymi jako środowisko oświatowe. Pojęcie „środowisko oświatowe” definiuje się jako system oddziałujących na jednostkę elementów oświaty, istniejących w danej zbiorowości społecznej, do których należą:

- instytucje (szkoły, przedszkola, placówki doskonalenia nauczycieli, poradnie psychologiczno-pedagogiczne, biblioteki pedagogiczne, jednostki nadzoru pedagogicznego, szkoły wyższe, inne placówki oświatowo-wychowawcze),
- osoby związane z oświatą (nauczyciele, uczniowie, rodzice, studenci, pracownicy nadzoru pedagogicznego)¹³.

Biblioteki pedagogiczne w obszarze współpracy z instytucjami proponują m.in. lekcje biblioteczne, zestawienia bibliograficzne dla rad pedagogicznych, formy włączające w realizację programów wychowawczych bądź edukacyjno-terapeutycznych,

10 A. Fluda-Krokos, *Ewolucja pojęcia nauczyciel – klient bibliotek pedagogicznych w świetle aktów prawnych*, [w:] *Nauczyciel w bibliotece*, s. 25–27.

11 P. Knapik, *Coaching w pracy bibliotekarza*, [w:] *Nauczyciel w bibliotece...*, s. 43.

12 Tamże, s. 44–50.

13 A. Bartnicka, L. Ippoldt, *Środowisko oświatowe gminy Skawina i formy jego wspierania przez Bibliotekę Pedagogiczną*, [w:] *Nauczyciel w bibliotece...*, s. 72.

wspólną z innymi instytucjami oświatowymi organizację konkursów i imprez czytelniczych, konferencji i spotkań edukacyjnych, formy doskonalące w ramach Zespołów Samokształceniowych Nauczycieli Bibliotekarzy. Lekcje i zajęcia czytelnicze dla przedszkoli i szkół mają za zadanie popularyzować czytelnictwo wśród dzieci i młodzieży, przybliżyć im specyfikę zawodu bibliotekarza, a także warsztat informacyjno-bibliograficzny. Często nauczyciele bibliotekarze z bibliotek pedagogicznych odpowiadają też na zapotrzebowanie nauczycieli realizujących program szkolny i projekty edukacyjne. Placówki oświatowe coraz częściej zwracają się również do bibliotek pedagogicznych z zamówieniami na zestawy tematyczne, dostrzegając ważną rolę biblioteki jako instytucji wspomagającej. Nauczyciele bibliotekarze z bibliotek pedagogicznych, reprezentujący różne specjalności, uczestniczą w realizacji programów wychowawczych i edukacyjno-terapeutycznych, wskazując pomocną literaturę bądź prowadząc warsztaty czytelnicze czy bajko- i biblioterapeutyczne. Warsztaty takie kierowane są zarówno do dzieci, jak i rodziców pedagogicznych czy grup nauczycieli zdobywających umiejętności ułatwiające w przyszłości realizację przez nich programów edukacyjnych.

Pedagogiczne placówki biblioteczne włączają się w organizowanie konferencji, spotkań edukacyjnych, warsztatów, szkoleń, współpracując w tym zakresie z uczelniami, ośrodkami doskonalenia nauczycieli, poradniami psychologiczno-pedagogicznymi czy innymi placówkami. Te formy pozwalają ich uczestnikom – nauczycielom, bibliotekarzom, pedagogom, psychologom, studentom na systematyczną wymianę doświadczeń i wzbogacenie warsztatu pracy.

Do środowiska oświatowego należą też osoby związane z oświatą – nauczyciele, uczniowie, studenci oraz rodzice. Tytułowe placówki gromadzą dla tych odbiorców naukową literaturę pedagogiczno-psychologiczną, socjologiczną, metodyczną i biblioterapeutyczną. Wśród pozycji książkowych można też znaleźć beletrystykę dla dorosłych, lektury szkolne oraz książki dla dzieci i młodzieży.

Biblioteki pedagogiczne włączają się aktywnie w akcje, projekty i programy proczytelnicze, mając świadomość, że czytanie jest procesem intelektualnym, warunkującym sukces edukacyjny. „Cała Polska czyta dzieciom”, „Narodowe Czytanie” czy „Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa” to tylko niektóre z nich. Obok wspomnianych biblioteki podejmują inne przedsięwzięcia, może o mniejszym, lokalnym zasięgu, ale często atrakcyjniejsze. Należą do nich:

- wszelkie imprezy plenerowe (np. pikniki czytelnicze, gry miejskie, przerwy na czytanie),
- udostępnianie książek poza biblioteką (np. w pociągach, na lotniskach, w galeriach handlowych, mikrobibliotekach, automatach z książkami i poprzez bookcrossing),
- promocja czytelnictwa w bibliotekach szkolnych (np. konkursy, wystawy, imprezy okolicznościowe, kluby książki),
- biblioteczne imprezy promujące czytelnictwo (np. „Noc w Bibliotece”, „Tydzień Książek Zakazanych”),
- promocja czytelnictwa w Internecie i mediach społecznościowych,

- działania sprzyjające budowaniu związków czytelników z biblioteką (np. turnieje gier, pokazy filmowe, warsztaty fotograficzne)¹⁴.

Współczesna biblioteka nie tylko pośredniczy w dostępie do zasobów nauki i kultury, zgromadzonych w formie tradycyjnej oraz on-line, ale pełni także funkcję nauczyciela i przewodnika po technologiach informacyjno-komunikacyjnych. W gestii bibliotek różnego typu – szkolnych, publicznych, akademickich czy pedagogicznych – leży prowadzenie działań edukacyjnych, które pozwalają użytkownikom zarówno starszym, jak i młodszym korzystać z nowych technologii informacyjno-komunikacyjnych w sposób efektywny i odpowiedzialny. Działalność szkoleniowa i popularyzatorska stanowi zatem współcześnie jeden z istotnych obszarów pracy bibliotecznej. Dowodzą tego inicjatywy podejmowane przez wiele polskich bibliotek, szczególnie pedagogicznych. Biblioteka występuje przede wszystkim w roli nauczyciela kompetencji niezbędnych do odpowiedzialnego odbioru i tworzenia przekazów medialnych, głównie związanych ze środowiskiem Internetu, rzadziej w roli przewodnika po najwyższych technologiach informatycznych¹⁵.

Zaprezentowana, oczywiście bardzo skrótowo, wręcz sygnałnie działalność biblioteki pedagogicznej składa się na jej tożsamość, stanowiącą nieodzowny element każdej placówki tego typu. Jej budowanie wspomaga kreowanie wizerunku, w zasadniczym stopniu wpływa na postrzeganie biblioteki przez otoczenie zewnętrzne, pracowników i przedstawicieli organów nadzorczych. Promocję biblioteczną określa się jako „zespół działań i środków, za pomocą których biblioteka przekazuje otoczeniu informacje charakteryzujące ją, jej zbiory i usługi, kształtuje potrzeby użytkowników oraz pobudza i ukierunkowuje popyt¹⁶. Wszelkie działania promocyjne, w tym dotyczące usług edukacyjnych, nierozdzielnie związane są z aktywnością marketingową i uniwersalnym modelem działań marketingowych. Przebiega on według następujących etapów: komunikowanie się z otoczeniem w celu pozyskania informacji o potrzebach i oczekiwaniach środowiska; kreowanie nowych produktów na podstawie wcześniej pozyskanych informacji; promowanie produktów poprzez szeroką reklamę placówki w środowisku, wykorzystanie różnorodnych form bezpośredniego i pośredniego oddziaływania na potencjalnych klientów; kontrola działań marketingowych, realizowana poprzez stałe weryfikowanie skutków działań marketingowych oraz wprowadzenie bieżących korekt w koncepcji¹⁷.

Należy podkreślić, że dynamiczny rozwój technologii informatyczno-komunikacyjnych istotnie wpłynął na zmiany w obszarze komunikacji marketingowej i strategii

14 Cyt. za: M. Wójcik, *Nowe pomysły na promocję czytelnictwa – stan badań i przykłady dobrych praktyk*, [w:] *Czytelnictwo – nowa jakość*, red. B. Janik, W. Bukowczan, Kraków 2017, s. 40–41.

15 Cyt. za: M. Wójcik, *Działania bibliotek na rzecz promocji i wiedzy o nowych technologiach. Stan badań i przykłady dobrych praktyk*, [w:] *Rola biblioteki pedagogicznej w upowszechnianiu nowych technologii w edukacji*, red. B. Janik, W. Bukowczan, Kraków 2018, s. 11–13.

16 Cyt. za: D. Kawoń-Noga, *Istota profilu instytucji oświaty i kreowanie wizerunku w przestrzeni publicznej*, [w:] *Kreowanie wizerunku biblioteki pedagogicznej*, red. B. Janik, W. Bukowczan, Kraków 2019, s. 14.

17 Cyt. za: D. Kawoń-Noga, *Istota profilu...*, s. 11–12.

budowania wizerunku marki. Pojawienie się i upowszechnienie Internetu sprawiło, że powstają coraz to nowe narzędzia, które mogą być wykorzystywane w działaniach komunikacyjnych i marketingowych przedsiębiorstw. Szczególną uwagę winno się zwracać na marketing w mediach społecznościowych, które – ze względu na swój interaktywny charakter – stanowią atrakcyjny obszar budowania wizerunku marki i tworzenia wokół niej wspólnoty¹⁸. Z punktu widzenia promocji instytucji oświatowej biblioteka pedagogiczna jest także placówką specyficzną. Należy się tu odnieść zarówno do służby bibliotecznej w szerokim rozumieniu i uwzględnić złożoność procesów bibliotecznych, jak i do posłannictwa oświatowego i edukacyjnego (pracy na rzecz nauczyciela i ucznia) – konkretnych czynności oraz trudnych do określenia zadań edukacyjnych realizowanych w codziennej praktyce bibliotecznej. Biblioteka pedagogiczna jako placówka usługowa musi więc dbać o swój wizerunek, który jest wartością nadrzędną¹⁹. Promocja w tym przypadku spełnia funkcję informacyjną w systemie komunikowania się ze środowiskiem lokalnym i funkcję wspierającą usługi biblioteczne. Dzięki temu możliwe jest tworzenie związków między biblioteką a otoczeniem, intensyfikowanie kontaktów biblioteki z jej użytkownikami rzeczywistymi i potencjalnymi oraz kształtowanie właściwego wizerunku w środowisku²⁰. To on właśnie zadecyduje o tym, czy biblioteka pedagogiczna stanie się dla społeczności lokalnej mocnym, wręcz koniecznym ogniwem lokalnego systemu edukacji.

Bibliografia

- Czytelnictwo – nowa jakość*, red. B. Janik, W. Bukowczan, Kraków 2017.
- Hechsman K., *Biblioteki pedagogiczne są potrzebne!*, „Biblioteka w Szkole” 2009, nr 3, s. 7.
- Kolekcje w zbiorach bibliotek pedagogicznych*, red. A. Fluda-Krokos, B. Janik, Kraków 2015.
- Kreowanie wizerunku biblioteki pedagogicznej*, red. B. Janik, W. Bukowczan, Kraków 2019.
- Kuratoryjne biblioteki pedagogiczne na Kresach Wschodnich Drugiej Rzeczypospolitej*, oprac. J. Dzieniakowska, Kielce 2006.
- Miejsce biblioteki pedagogicznej w zmieniającej się przestrzeni edukacji i informacji*, red. A. Fluda-Krokos, W. Dudek, A. Piotrowska, Kraków 2014.
- Nauczyciel w bibliotece pedagogicznej – klient wyróżniony*, red. A. Fluda-Krokos, B. Janik, Kraków 2016.
- Rola biblioteki pedagogicznej w upowszechnianiu nowych technologii w edukacji*, red. B. Janik i W. Bukowczan, Kraków 2018.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych*, Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej 2013 poz. 369.

18 K. Sanak-Kosmowska, *Online marketing jako instrument kreowania wizerunku biblioteki*, [w:] *Kreowanie wizerunku...*, s. 32.

19 Cyt. za: D. Kawoń-Noga, *Istota profilu...*, s. 12.

20 D. Kawoń-Noga, *Istota profilu...*, s. 14.

Stan bibliotek w Polsce objętych badaniem Głównego Urzędu Statystycznego – 2018 r.,
oprac. B. Budyńska, M. Jezierska, [on-line:] [bn.org.pl/download/document/
1571226672.pdf](http://bn.org.pl/download/document/1571226672.pdf) – 23.06.2022.

Pedagogical library in the local environment. Announcement

Abstract

Pedagogical libraries meet the specific needs of a particular group of users. As a network, they have always played an extremely important role in the initial education, continued education, and professional development, as well as in the scientific and auto-didactic work of teachers. The regulation of the Minister of National Education of 28 February 2013 imposes the following tasks on pedagogical libraries: to organise and support schools and school libraries in carrying out their activities. These tasks can be divided into two groups: planning and carrying out activities aimed at improving the quality of work in relation to the needs of the school, and the organisation of networks and related cooperation and self-education for teachers, based on improvement, exchange of experience and best practices. The development of libraries gives librarians the incentive to constantly train, learn new methods and techniques for working with users, most of whom belong to the educational community. The pedagogical library is a service institution that also cares about its image. The image will decide whether the pedagogical library will become a link in the local education system for the local community.

Keywords: pedagogical library; support; local education system.